

AE-644

M.A. (Previous)
Term End Examination, 2016-17

SANSKRIT

Paper - V

काव्य

Time : Three Hours] [Maximum Marks : 100
[Minimum Pass Marks : 36

नोट : सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः।

1. (क) अधोलिखितेषु पद्येषु कयोश्चिद् द्वयोः ससन्दर्भं
व्याख्या कार्या : 15
- (i) तस्मिन्नद्रौ कतिचिदबलाविप्रयुक्तः सकामी,
नीत्वाभासान्कनकवलयभ्रंशरिक्तः प्रकोष्ठः।
आषाढस्य प्रथमदिवसे मेघमाश्लिष्टसानुं,
वप्रकीडापरिणतगजप्रेक्षणीयं ददर्श ॥
- (ii) त्वामासाप्रशमितवनोप्लवं साधु मूर्ध्ना,
वक्षत्यध्वश्रमपरिगतं सानुमानाम्रकूटः।
न क्षुद्रोऽपि प्रथमसुकृतापेक्षया संश्रयाय,
प्राप्ते मित्रे भवति विमुखाः किं
पुनर्यस्तथोच्चैः ॥

(2)

(iii) प्राप्यावन्तीनुदयनकथाकोविदग्रामवृद्धान,
पूर्वोद्दिष्टामुपसर पुरीं श्रीविशालां
विशालाम् ।
स्वल्पीभूते सुचरितफले स्वर्गिणां गां
गतानां,
रोषैः पुण्यैर्हतमिव दिवः
कान्तिभत्खण्डमेकम् ॥

(iv) तस्यापातुं सुरगज इव व्योम्नि परचार्धलम्बी,
त्वं चेदच्छस्फटिकविशदं तर्कये-
स्तिर्यगम्भः ।

सन्सर्पन्त्या सपदि भवतः
स्रोतसिच्छापयाऽसौ,
स्यादस्थानोपगतयमुना सङ्गमेवाऽभिरामा ॥

(ख) मेघदूतस्य गीतिकाव्यत्वं समीक्ष्यताम् । 10

अथवा

पूर्वमेघदूतदिशा प्रकृति सुषमां वर्णयन्तु ।

2. (क) अधस्तनेषु कावपि द्वौ श्लोकौ संप्रसङ्गौ
व्याख्येयौ : 20

(i) सुखंहिदुःखान्यनुभूयशोभते, धनान्धकारेस्विव
दीपदर्शनम् ।

सुखात्तु यो यातिनरो दरीद्रतां, धृतः
शरीरेणभृतः सजीवति ॥

(3)

- (ii) लिम्पतीव तमोङ्गानि, वर्षतीवाञ्जननभः ।
असत्पुरुषसेवेव, दृष्टिर्विफलतां गता ॥
- (iii) शिखाप्रदीपस्य सुवर्णपिञ्जरा, महीतलेसन्धि-
मुखेन निर्गता ।
विभाति पर्यन्ततमःसमावृता, सुवर्णरेखेव
कषे निवेशिता ॥
- (iv) मखशत परिपूतं गोत्रमुद्भासितं मे,
सदसि निविडचैत्यब्रह्मघोषैः पुरस्तात् ।
मम मरण दशायां वर्तमानस्य पापैः;
तदसदृशमनुष्यैर्धुष्यते घोषणायाम् ॥
- (ख) प्रकरण लक्षण परिप्रेक्ष्ये मृच्छकटिकस्य समीक्षा
कार्या । 10

अथवा

वसन्त सेनायाःचारित्रिकं वैशिष्ट्यं विविच्यताम् ।

3. कमपि पद्यद्वयं सप्रसङ्गं व्याख्येयम् : 20
- (क) अधीतिबोधाचरणप्रचारणै, दर्शाचतस्तप्रण-
यन्नुवाधिभिः ।
चतुर्दशत्वंकृतवान्कुतःस्वयं, न वेदिमविधासु
चतुर्दश स्वयम् ॥
- (ख) अयं दरिद्रौभवितेतिवैधर्सी, लिपिं ललाटेऽर्थिजजनस्य
जाग्रतीम् ।
भूषानचक्रेऽल्पितकल्पपादपः, प्रणीयदारिद्र्य
दरीद्रतां नृपः ॥
- (ग) धिगस्तुतृष्णातरलं भवन्मनः, समीक्ष्य पक्षान्ममहेम
जन्मनः ।

(4)

तवार्णस्येव तुषार शीकरै, भवेदमीभिः

कमलोदयः कियान् ॥

(घ) ममैव शोकेन विदीर्णवक्षसा, त्वयाऽपि चित्राङ्गि
विपद्यते यदि ।

तदस्मि दैवेन हतोऽपि हा हतः, स्फुटं यतस्ते
शिशवः परास्रवः ॥

4. अधोलिखितेषु कावपि द्वौ सप्रसङ्ग व्याख्यायताम् : 15

(क) विश्रान्तविग्रहकथोरतिमाञ्जनस्य,
चित्ते वसनप्रियवसन्तक एव साक्षात् ।
पर्युत्सुको निजमहोत्सवदर्शनाय,
वत्सेश्वरः कुसुमचापइवाभ्युपैति ॥

(ख) उदयतटान्तरितमियं प्राची सूचयति दिङ्निशानाथम् ।
परिपाण्डुनामुखेनप्रियमिव, हृदयस्थिं रमणी ॥

(ग) स्पष्टाक्षरमिदं यस्मान्मधुरं स्त्रीस्वभावतः ।
अल्पाङ्गत्वादनहर्लाद मन्ये वदति सारिका ॥

(घ) विरम-विरम वहने मुञ्चधूमानुबन्धं, प्रकट्यसि
किमुच्चैरर्चिषां चक्रवालम् ।
विरहहुतभुजाऽहं योन दग्धःप्रियाया, प्रलयदहनभासा
तस्य किंत्वं करोषि ॥

5. नैषधीयचरितमहाकाव्यस्य काव्यसौष्टवं विविच्यताम् । 10

अथवा

नायिकाथाः चरित्र-चित्रणं रत्नावलीदिशा वर्णयत् ।